

ЧЫСТАПІСАННЯ Ў 3 КЛАСЕ НА ЎРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ Ў ШКОЛАХ З РУСКАЙ МОВАЙ НАВУЧАННЯ

г. Брэст, СШ №7

настаўнік беларускай мовы Прапушняк Ларыса Валянцінаўна

Прапаную матэрыял для чыстапісання і гукавой размінкі ў 3 класе на ўроках беларускай мовы ў школах з рускай мовай навучання. Тут і вершы беларускіх паэтаў: В.Віткі, А. Клышкі, Н. Парукава, Н.Гілевіча, М.Шаховіча, В.Жуковіча, Я.Коласа, А.Дзеружынскага, М.Янчанкі, А.Вольскага, Р. Барадуліна, М. Гелера і іншых, і скарагаворкі, і загадкі, і прымаўкі з прыказкамі.

Пры дапамозе гэтага матэрыялу настаўнік выклікае цікавасць да роднай мовы, будзе развіваць мысленне і памяць вучняў, фарміраваць у дзяцей правільнае вымаўленне гукаў, развіваць фанематычны і моўны слух.

Выкарыстанне займальных твораў садзейнічае фарміраванню ў дзяцей пазнавальнай актыўнасці і творчых адносін да роднай мовы. А радкі чыстапісання фарміруюць прыгожы почырк у вучняў.

На першым радку я прапаную элементы чыстапісання. На другім – злучэнне літар. На трэцім – словы, якія запісваю пасля таго, як дзеці адгадаюць загадку з гэтым словам. Словы з вялікай літары запісваю адразу. На наступным радку запісваю прыказку або прымаўку, пасля чаго дзеці растлумачваюць яе змест. Потым ідзе гукавая размінка.

1. *АаАа .. АаАа*

Аа Ал Ае Аг Аш Ам Аў

Антось Алесья Асцёр (рака)

Ад добрага не ўцякай і ліхога не рабі.

Гукавая размінка:

- Дук-дак, дук-дак! –
Дзяцел працаваць мастак.
- Дак-дук, дак-дук! –
Ён абслухаў кожны сук.

Шах, шах, шах, шах!
Лыжы зранку на нагах.

На птушыным базары
Раскрычаліся гагары:
- Га-га-гары!
- Га-га-гары!

ма-ма-ма - вось прыйшла зіма
ра-ра-ра - у школу пара
ка-ка-ка - убачыў рыбака

2. *alala .. alala*

ааа ава ага ада ама

Лёгка зламаць, ды цяжка зрабіць.

Загадкі:

Ляжыць паленца, а ўнутры сэрца. (*Аловак*)
 Нішто не ляцела,
 Нішто не спужала,
 А ўся затрымцела,
 А ўся задрыжала. (*Асіна*)

Нарадзіўся сярод градкі.
 Быў шурпаты – вырас гладкі.
 І ляжыць пад кустом
 Да гары крывым хвостом. (*Агурок*)

Ці то ў будні, ці то ў святы –
 Носіць свой кажух багаты.
 А яна ж яго не шыла
 І за грошы не купіла. (*Авечка*)

Гукавая размінка:

Скача зайка па сцяне,
 Не даецца ў рукі мне.
 Што прыдумаць, што зрабіць,
 Як мне зайчыка злавіць.

Ала аднойчы алеяй ішла.
 Алешыну ў парку дзяўчына знайшла.

- Што вязеш, аўтамашына?
- Усё, што ёсць у нас на «а».
 Вось арэхі, апельсіны,
 Абырксы і айва.

3. *Бб Бо Бм Бз Бе Бг Бу*

Бб Бо Бм Бз Бе Бг Бу

Багдан Барысаў Беларусь

Бацькоў слухаць – гора не знаць.

Гукавая размінка:

Пракоп і Барыска елі барбарыскі.

Дабёр бабёр, бабраняты – на падбор.

Бег Барыска босы борам.

Бобік – след у след за Борам.

Бегла бегма Бэла. А навокал - бела.

*Беларусі ўсёй бязмежжа
Гэта літара хавае:
Бульба, бераг, Белавежа,
Бор і вышка буравая.
У чырвоных новых ботах
Бусел тужыць на балотах.*

4. *ббб боб бмб беб бзб*

ббб боб бмб беб бзб

Без хлеба няма абеда.

Загадкі:

Праз горы, даліны,
Праз тысячы сёл
З далёкай краіны
Вярнуўся пасол.
Спаважны, чыноўны
Ён стаў на страсе
У ботах чырвоных,
Каб бачылі ўсе. (*Бусел*)

Адна я ў лесе з белаю карой.
Паю вас сокам веснавой парой. (*Бяроза*)

Дом па вуліцы бяжыць,
Дом падэшвамі шуміць.
Лічыць кожную хвілінку,
Падбягае да прыпынку,
Забірае жыхароў
Ды бяжыць наперад зноў. (*Аўтобус*)

Круглы, малы, а за хвост не падымеш. (*Клубок*)

Гукавая размінка:

Б'е баран у барабан, барабанцык наш баран.

Белы бусел баіў байку беламу зайку.

Улавілі кобру, пасадзілі ў торбу.

Калі ў торбе кобра – гэта вельмі добра.

Сабачых не шкадуе слёз,

Скуголіць жалабна Барбос.

Шустранькі, маленькі,
 Сам у шэрай світцы
 Шукае канпелькі
 Каб трохі пажывіцца. (*Верабей*)
 Рук, ног не мае, а вароты адчыняе. (*Вецер*)

Гукавая размінка:

Вельмі хоча ведаць Вера,
 Дзе там Марс, а дзе Венера.
 Вырасце і – дайце веры –
 Касманаўткай стане Вера.

Вол вязе вялікі воз.
 А на возе вербалоз.
 Вол упёрся, упала з возу
 Восем вязак вербалозу.

7.

Гэ Гл Гд Гш Гр Ге

Генадзь Гомель Гарынь

Гуляй, ды работу знай.

Гукавая размінка:

Даў Грыша Груні грушу,
 Груша Грышу – шакалад.

Галубыя галубы гулялі ў галубятні.

Заліхвацкі вадавоз
 Воз вады па небе вёз.
 Гэтак грукацеў вядром –
 І мы ўсе казалі... (гром).

Белая стужка бяжыць ад парога
 Без краю – канца. А завецца ... (дарога).

огі-огі-огі - глядзіце ўсе пад ногі
 гі-гі-гі - смачныя пірагі
 го-го-го - баішся ты чаго

8.

ггг глг гог гвг гыг гег

Не гавары, што рабіў, а гавары, што зрабіў.

Загадкі:

У бары пад хвойкай колкай
 Вырас беленькі Рыгорка.
 Маша з кошыкам ішла
 І Рыгорку знайшла. (*Грыб*)
 За ўсіх птушак ён чарней,
 Чысціць поле ад чарвей. (*Грак*)

І дзень ішоў, і ноч ішоў,
 А з месца нават не сышоў. (*Гадзіннік*)

Спіць у печы дужы звер,
 Ты яму не дужа вер.
 Прачынаецца суровы –
 Пачынае есці дровы:
 Круглякі і смалыкі –
 Ненажэрны звер такі. (*Агонь*)

Хоць сама яна нямая –
 З чалавекам размаўляе. (*Кніга*)

Гукавая размінка:

Гэй, гадзіннічак, хадзі!
 Гэй, гадзіннічак, будзі!

Руды Рыгор гроб грыбы граблямі.

Горкай, горкай, горачкай
 Ішоў малы Ягорачка.
 Пратаптаў Ягорачка
 Сцежачку да горачкі.

Ганна прыгнала гусей на папас.
 Гуска малая адстала якраз.
 Голаў задраўшы гусак гагатаў.
 - Дзе гэта гуска малая ? – пытаў.

Грыша грае на баяне,
 Гукі плаўныя ляцяць.

Грызла з Грышам Груня грушы.

9.

Дд Дм Да Дз Дж Ду Дв

Давыд Данія Дняпро

Дружба мацней каменных сцен.

Гукавая размінка:

Ды на гары дубочак,
 Ды на гары зялёны,
 Ды на тым дубочку,
 Ды па чатыры лісточкі.
 Дудар дудару дарма грае.

Данік домік з фанеры зрабіў.
 Дошчачку – дах акуратна прыбіў.
 Домік на дрэва падняў, дзе сукі...
 Дык прылятайце, шпакі – дружбакі.

ду-ду-ду - закіну я вуду
 дор-дор-дор - смачны памідор
 ды-ды-ды - замерзлі правады

10.

---

ddd dod dvd dyd dld

Усюды добра , а дома лепей.

Загадкі:

І ў сто гадоў я малады.
 Маё насенне – жалуды. (*Дуб*)

Яно для ўсіх нас – добры друг,
 Хоць дзіваком здаецца,
 Што адзяе вясной кажух,
 А ў восень раздзяецца. (*Дрэва*)

Чатыры вушкі і два брушкі. (*Падушка*)

На баку – чырвоны крыж.
 Ты калі, машына, спіш?
 Добры доктар у дарозе,
 Ён на хуткай ... (*дапамозе*)

Гукавая размінка:

Я маю сцены і вуглы,
 Жыллём тваім з'яўляюся.
 А калі **о** змяніць на **ы**
 То ўгору я ўзнямаюся.
 (Дом-дым)

да-да-да - на вуліцы вада
 ды-ды-ды - пакусалі авады

ду-ду-ду - граю я ў дуду

11.

дзе дзя дзю дзь здз

На двух калясках адзін не паедзеш.

Загадкі:

Ля дарогі шарык белы,
Вецер б'е, а шарык цэлы.
А як дзьмухнуць хлапчукі –
Пух ляціць ва ўсе бакі. (*Дзьмухавец*)

- Тук, тук, тук! –
Ад сасны да сасны
Рэха нясецца.
Лечыць сасну
Доктар лясны.
Як ён завецца? (*Дзяцел*)

Адной ручкай усіх сустракае,
Другой – дадому праводзіць. (*Дзверы*)

Працуе ноч і дзень,
І дзень, і ноч не спіць.
Ён стоячы ідзе,
А ідучы – стаіць. (*Гадзіннік*)

Летам носіць ён кажух,
Мае свой абход пчаліны,
Аплятае мёд за двух
І збірае ў рот маліны. (*Мядзведзь*)

Лукавая размінка:

Дзятлы дзюбамі дзяўблі дрэва.

Любіць Валодзя валаводы валаводзіць.

Сядзіць мядзведзь на калодзе,
На скрыпачцы йграе.
Дзіцяняты – медзведзяняты
Струны напраўляюць.

дзі-дзі-дзі - на вуліцу ідзі
дзе-дзе-дзе - лодка на вадзе

дзі-дзі-дзі - грыбочкі знайдзі
дзе-дзе-дзе - вырас на градзе

12.

джа джд джы джу ждж

ураджай джала

Не зважай на ўраджай, а жыта сей.

Загадка:

Як ідзе – і шастом галавы не дастаць,
А ўпадзе – з травы–муравы не відаць. (*Дождж*)

Гукавая размінка:

Ашчаджаўся, ашчаджаўся,
Хлеб з’еў, а квас астаўся.

Дожджык з сонцам напалам
Па лісці залапатаў.
Пад ліпкаю падажду,
Не пайду па дажджу.

джай-джай-джай - багаты ўраджай
джу-джу-джу - па саду я хаджу
джы-джы-джы - ідуць дажджы

13.

Ее Ел Ед Еш ем ев ер

Еўдакія Емяльян Ельск

Смеламу пермога ідзе насустрач.

Загадкі:

Шмат на ёй іголак,
Але ўсе без вушак. (*Елка*)

Раздвоена бародка,
Вяльможная паходка,
Ідзе – як цар да трона,
На галаве – карона. (*Певень*)

Гукавая размінка:

Шчыплюць траўку каля рэчкі
У цёпрых кажухах авечкі.

За драты трымаецца,
Часам – спатыкаецца,
Ды падкруціць весялей вус,
І быжыць далей тралейбус.

Елка ў ельніку жыла,
Елка ў ельніку расла.
Елку везлі нам на свята.
Стала ёлачкай яна.

зе-зе-зе - еду на казе
не-не-не - йграю на струне
се-се-се - банцік на касе

14.

Ёе Ёл Ёк Ёр мём вёв

спёка лёс мёд

Не той друг, хто мёдам мажа, а той, хто праўду ў вочы кажа.

Гукавая размінка:

Добры госць есць, што ёсць.
У благога свая чэсць:
Што ёсць – не есць.

Вось вам загадка:
У дрэве хатка,
Арэшкаў горка,
Гаспадыня... (вавёрка).

Ля пянёчка, у цянёчку –
Зайцава капуста.

На спіне стары бабёр
Цэлы пук лазы прыпёр.

15.

Жж Жэ Жы Жв Жм Жр

Жыткавічы Жанна Жлобін

Жаданая праца, як сонца ўзыход.

Гукавая размінка:

Занадта многа ножак у сараканожак.

Ляжыць вожык ля ёлкі,
У вожыка іголка.

Жылі-былі мужыкі,

Бралі грыбы – рыжыкі.

Пайшоў каток на таржок,
Купіў сабе піражок,
Яшчэ табак і ражок.
жа-жа-жа - злавілі вужа
жу-жу-жу - на траве ляжу
жы-жы-жы - па вадзе пльвуць маржы
жо-жо-жо - мы выраслі ўжо

16.

жж жы эжэ ожо ужу ыжы

Лёгка пасварыцца, цяжэй памірыцца.

Загадкі:

У залаты клубочак схаваўся дубочак. (*Жолуд*)

Я прысела пад дубок,
Там качаецца клубок.
А які гэта клубок,
Што кальнуў мяне ў бок. (*Вожык*)

З цёмнай хмары наўскасяк
Скочыў на зямлю басяк.
І пусціўся басанож.
Вы яго пазналі? (*Дождж*)

Зімой даліны і сцяжынкі
Пакрылі белыя ... (*сняжынкі*)

Пасля дожджыку ў чацвер
З лужы вылез страшны звер:
- Ква,ква,ква! – усіх спужаў бы,
Калі б мы не зналі... (*жабы*).

Гукавая размінка:

Плача коця на кухні,
Ад слёз вочкі папухлі.
- Што з табою, мой каток,
Забалеў мо жываток?
- Мяў, - сказаў варкоцік, -
Не баліць жывоцік.

Машыны жалі спелае жыта.

Цераз плот, цераз плот
 Жук ляціць у гарод.
 І гудзе, як самалёт.
 Ну і жук! Ну і жук! Ж-ж-ж.

17.

 Зз Зо Зе Зг Зр Зи Зл

 Зіна Зэльва Захар

 З чужое бяды не смейся.

Гукавая размінка:

Зубр зубілам выбіў зуб.

Звонка – звонка звініць званок,
 Звініць , звініць, заліваецца.

Лезь, залезь, залезшы, злезь.

Паравозік, паравоз
 Многа, многа грузу вёз.

Змей за хатай знічку з'еў –
 Зуб у змея забалеў.
 Змей лячыў яго заўзята:
 Зелкі клаў сабе на пяты,
 Лез у грязь, як парасё,
 Але зуб баліць – і ўсё!

за-за-за - рагатая каза
 зу-зу-зу - Вова на вазу

18.

 ззз зез зоз зез зрз зез злз

 Баязліўцу адзін пень за тры ваўкі здаецца.

Загадкі:

Летам шэранькі , зімой беленькі. (Заяц)

Не брэшэ, не кусае, а ў хату не пускае. (Замок)

Мае звонкі галасок, усіх склікае на ўрок. (Званок)

Што за астры, любя глянуць.
 Толькі ўночы цвітуць,
 А ўдзень – вянуць. (Зоркі)

Калі мы ядзім – яны працуюць.
 Калі не ядзім – яны адпачываюць.
 Не будзем іх чысціць – яны захварэюць. (*Зубы*)

Я заўседы ў роце, а не праглынеш. (*Язык*)

Уздоўж дарогі сталі ў рад
 Сёстры, нібы на парад.
 У спаднічках белых, вузкіх,
 У зялёных пышных блузках. (*Бярозкі*)

Гукавая размінка:

У нядзелю на базар
 Гарбузы вязе Назар.

Звонкі лядок звонам звініць.
 Мчыць Змітрачок , птушкай ляціць.
 Ззяюць канькі, іскры – як жар,
 Аж заружовіўся Зміцераў твар.

Дзяцел ноччу быў сардзіты,
 Тэлеграмму пераблытаў.
 І пайшла па лесе байка:
 “З’еў лісіцу шэры зайка”.

Як шэры воўк, завыла глуха
 У полі злая завіруха.

зы-зы-зы - схаваўся ад казы
 зі-зі-зі - у саначках вазі
 зе-зе-зе - дай вады казе

19.

Іі Іл Іў Іш Ів Іе

Іван Ірына Іпуць Іўе

І службу службы, і сябру дапамажы.

Гукавая размінка:

З ціхіх далячыняў
 Выплыў ранак сіні,
 Ліпу і ялінку
 Апрунуў у іней.

Іх сарваць хацелі –
 Кветкі ўзляцелі.
 Гэта былі матылі.

- Коцік, коцік, дзе ж ты быў?
- Я ўсю ноч мышэй лавіў.

абкі-абкі-абкі - прыскакалі жабкі
сі-сі-сі - вады прынясі
дзі- дзі- дзі - па траве не хадзі

20.

іі іеі іві ігі іўі

Рана загоіцца, а злое слова – ніколі.

Загадкі:

Што гэта за свінка:
Невялічкі рост,
Жалезная спінка,
Канопляны хвост. (*Іголка і нітка*)

Круглы, як сонца, шыпіць пад ім донца. (*Блінчык*)

Не мора, а хвалюецца. (*Ніва*)

Хто не гаворачы вучыць. (*Кніга*)

Гукавая размінка:

Коцік-варкоцік лёг на живоцік,
Лапкі пад вушка – гэта падушка.

Снегіры, сінічкі,
Сыплю вам пшанічкі.

Сядзяць без ежы ў сцюжу птушкі,
Сябры, зрабіце ім кармушкі.

іца-іца-іца - празрыстая крыніца
іу-іу-іу - дрэва пасадзіў
ір-ір-ір - прыехаў брыгадзір

21.

ій йві йуі йзі йлі

Салаўя байкамі не кормяць.

Загадкі:

Хвіліны вольнае не мае,
Бо спяшаецца заўжды,
І ўчэпіста трымае

Ён рукамі правады. (*Тралейбус*)

Подем- ніваю паўзе.
Аж зямля пад ім гудзе.
А навокал стук і грук –
Мне, малоціць за сто рук. (*Камбайн*)

Гукавая размінка:

Скача зайка па сцяне,
Не даецца ў рукі мне.
Што прыдумаць, што зрабіць?
Як мне зайчыка злавіць?

Сядзіць сыч на капе,
А сава на другой.
Гой-гой-гой! – на другой.
Гой-гой-гой! – на другой.

Соня, Соня, Сонейка!
Зашумела голлейка.

ай-ай-ай - коніка трымай
ой-ой-ой - аб'еўся каўбасой
уй-уй-уй - добра папрацуй
ай-ай-ай - любі свой родны край

22.

Кк Ко Ку Кв Ке Кч Кж Км

Кузьма Камянец Каспля (рака)

Кожны праўду знае, ды не кожны яе любіць.

Гукавая размінка:

Як Якімка, так і Хімка,
А як Хімка, так і Якімка.

З'еў баранчык мой абараначак,
Вавёрка – цукерку,
Кошка – кашку,
А качанятка – аstatкі.

Кую-кую ножку,
Паеду ў дарожку,
Дарожка крывая,
Кабылка сляпая.

Белабока – сарока
Прыляцела здалёка.
Села яна на таку,
У яе хвосцік на баку.

Я ліса, лісіца, ліска,
 Вельмі зайчыкаў люблю.
 Падбяруся блізка-блізка
 І за хвосцік учаплю.

23.

ккк клк кек кѳк кук

Як гукнеш , так і адгукнецца.

Загадкі:

Па хаце ходзіць, хвастом водзіць. (*Кот*)

Пасярод двара стаіць гара,
 Спераду вілы, а ззаду мятла. (*Карова*)

Ля ракі жыве званар,
 Ён балотны гаспадар.
 Даўганосы, даўганогі ,
 Голас тонкі, а сам строгі. (*Камар*)

Царэўна ў няволі,
 У цёмнай каморы,
 А косы на сонцы,
 На вольным прасторы. (*Морква*)

Гляну на яго – сябе ўбачу. (*Лютэрка*)

Гукавая размінка:

Кавалі зброю кавалі,
 Каб іх каралі каралі.

- Крум-крум, крум-крум! –
 Паляцеў крумкач на рум.

Пэўна, вы вясною чулі,
 Як на дрэве, на суку
 Кліча на ўвесь лес зязюля:
 - Ку-ку! Ку-ку! Ку-ку!

Курка – квахтуха вадзіла дзяцей
 Каля пляцей: квох-квох!
 Дзеці зярнят з'елі зашмат: квох-квох!
 Жоўценькі пеўнік зляжа , напэўна:
 Квох-квох!
 Грэлку на брушка

Нясе квахтушка: ох-квох!

кі-кі-кі - шумяць каласкі
 ка-ка-ка - убачыў грыбніка
 ку-ку-ку - падаў на рушніку
 ак-ак-ак - да нас прыйшоў мастак

24.

Лл Ла Лв Ле Лг Лф

Лявон Ліда Лукомскае (возера)

Ласкавае слова лепш за дубіну.

Гукавая размінка:

Люлі, люлі, люлі
 Палез кот на дулі.
 Адмарозіў лапку,
 Пайшоў грэцца ў хатку.

Ліска лашчыць лісяня,
 А ласіха – ласяня.
 Леў ласкава лапаю
 Ільвяня паляпвае.

ла-ла-ла -на кветцы пчала
 лы-лы-лы - не баюсь пчалы
 ло-ло-ло - на вуліцы святло
 лу-лу-лу - цацкі ў вуглу
 лю-лю-лю – я маму люблю

25.

ллл лал лул лел лшл

Золата і ў балоце свеціцца.

Загадкі:

Рыжая дзяўчынка
 Залезла ноччу ў двор –
 Курэй пералічыла
 І ўсіх панесла ў бор. (*Ліса*)

Што за дзіўнае стварэнне:
 Вырастае без карэння,
 І зусім яна без цвету,
 А патрэбна ўсяму свету.
 Хоць родзіцца на вадзе,
 А ў ваду кінь – прападзе. (*Соль*)

Задраўшы насок , бягуць у лясок. (*Лыжы*)

Маленькі, сухенькі, але ўсіх адзяе. (Лён)

Яна зусім не мышка,
 Хоць і на М завецца.
 Сама імчыць у норку,
 А хвост у неба рвецца. (Маланка)
 Хатку татка ў дом прывёз,
 У той хатцы Дзед Мароз.
 Ён там спіць і ў сне буркоча,
 Паказацца мне не хоча. (Халадзільнік)

Гукавая размінка:

Лянок не любіць ляют.
 Ляют не любіць лянок.

Рыс Ларыса пасаліла,
 Пасаліла рыс Ларыса.

Лена шукала булаўку,
 А булаўка ўпала пад лаўку.

У Ларысы і Валеры на ліпе арэлі.

лі-лі-лі – кашу пасалі
 ле-ле-ле – посуд на сталі
 ол-ол-ол – сядаем за стол
 оль-оль-оль – мы купілі соль
 ель-ель-ель – дзеці п’юць кісель

26.

Мм Ма Мв Ме Мг Мз

Мальвіна Магілеў Мухавец

Малая пчала, ды і тая працуе.

Гукавая размінка:

Мама Мілу мылам мыла.
 Мама Міле гаварыла:
 - Ты не злуй, дачушка Міла!
 - Не злую, - сказала Міла, -
 - Я выплакваю з воч мыла!

Мама! Матуля!
 Чароўнае слова.
 Песняй ласкавай гучыць на ўсіх мовах.
 Мама імя самае лепшае,
 Мама і слова – найдаражэйшае.

мы-мы-мы – плаваюць самы
 ом-ом-ом - я стану мараком
 ым-ым-ым – дапамагай старым
 му-му-му - запасы на зіму

27.

МММ мом мем мвм мшм

Хто многа абяцае – рэдка слова трымае.

Загадкі:

З высокай дарогі глядзіць бычок кругларогі. (*Месяц*)

Упадзе – падскоча,
 Ударыш – не плача. (*Мяч*)

Скручана, змучана, па хаце скача. (*Мятла*)

Жалезны кулак, драўляная рука –
 Не любіць цвіка. (*Малаток*)

Дзень спякотны. Гэта ж – лета!
 Ля латка дзве чэргі дзетак.
 - Пакаштуем, - кажуць, - мы
 Па кавалачку зімы. (*Марожанае*)

Гукавая размінка:

Мама Мілу мыла мылам,
 Міла мыла не любіла.

- Ці маліну мылі вы?
- Мылі, ды не мылілі.

Прыляталі птушкі ўзімку да кармушкі,
 Бо зімой не знойдуць ні жучка, ні мушкі.

ом-ом-ом – снег ляжыць кругом
 мель-мель-мель – гудзе над кветкай чмель
 ом-ом-ом – сам пастроіў дом
 ам-ам-ам – усюды шум і гам

28.

Нн На Ну Нш Нв Нм

Надзея Нарач Нясвіж

Не саромейся пытаць: больш спытаеш – больш пазнаеш.

Гукавая размінка:

Звала па маліну Марына Галіну,
Галіна Марыну звала па каліну.

У нядзелю на базар
Гарбузы вязе Назар.

Самае чыстае – гэта крыніца,
Самае строгае – гэта граніца.
Самае смачнае – хлеб наш жытнёвы,
Самае моцнае – чэснае слова.

онь-онь-онь – на лугу пасецца конь
ень-ень-ень – вась і новы дзень
ын-ын-ын – ужо вырас сын
ну-ну-ну – пасадзілі мы сасну

29.

ннн нан ншн нун нвн нен

Шануй людзей, то і цябе пашануюць.

Загадкі:

Шэрае сукно лезе ў акно. (*Ноч*)

Усіх возіць, а сам пехатою ходзіць. (*Конь*)

Маленькая дзетачка поўная кісяціны. (*Лімон*)

Усіх буджу, хоць без гадзінніка хаджу. (*Певень*)

У лужку – лужочку выраслі сястрычкі:
Залатое вочка, белыя раснічкі. (*Рамонкі*)

Гукавая размінка:

Мчацца хаткі , як адна,
Па дарозе гулка.
Назваецца яна
Дзіцячай чыгункай.

- Калі ласка, сандалеты,
Сандалеты нам на лета.

- Сандалетаў няма.
Не сезон, цяпер зіма.

лён-лён-лён – каля дому клён
ан-ан-ан – з’еў жалуды кабан
ны-ны-ны – у цырку ёсць сланы
он-он-он- Матвею сніцца сон

30.

Оо Обо Оео Омо Оло Очо

Орша Обаль(рака)

Прыгожы той, хто сочыць за сабой.

Загадкі:

Хто зялёнымі вачамі
Грозна бліскае начамі?
Мае пухленькія лапкі,
Мае кіпцікі – царапкі?
Спінку пругка выгінае,
Страх на мышак наганяе. (*Кот*)

Чатыры браты адзін капялюш надзелі. (*Стол*)

Сам не бачыць, а дарогу паказвае. (*Компас*)

Ён ляжыць альбо вісіць...
А пачне ледзь галасіць –
Дзеткі носяцца штораз
Ці то з класа, ці то ў клас. (*Званок*)

Гукавая размінка:

Сонейка, сонейка, асвяці сасоннікі.

Падрыў крот крывы плот,
Рые норку ў агарод.

Паравозік, паравоз
Многа-многа грузу вёз.

Окае, окае, кола крутабокае.

от-от-от- вылез з норкі крот
ок-ок-ок – смачны піражок
ом-ом-ом – спіць старэнькі сом
но-но-но- мы паехалі ў кіно

31.

Пп Па Пе Пэ Пф Пв

Пракоп Пінск Прыпяць

Праца робіць чалавека разумным.

Гукавая размінка:

Наша вострая піла не піла, а плача.
 Не піла, не ела, ні разу не прысела.
 Папілавала дровы – будзьце здаровы!
 Пі ты на здароўе,
 Пеця, дружа мой,
 А мне прычасацца
 Дай грабеньчык свой.

уп-уп-уп – мы наелісь круп
 оп-оп-оп – казу пас Пракоп
 пі-пі-пі - ноччу Маша спі
 піў-піў-піў - у рукі мяч схапіў

32.

ппп поп плп пбп пеп пшп пгп

І птушцы адной нудна.

Загадкі:

Яго ніколі не абмінеш,
 Калі ў хату заходзіш,
 Ці з хаты выходзіш. (Парог)

Раздвоена бародка,
 Вяльможная паходка,
 Ідзе, як цар да трона,
 На галаве карона. (Певень)

Туды – рог, сюды – рог,
 Пасярод – нібы пірог,
 А сама напхана пухам
 І ў мяне ляжыць пад вухам. (Падушка)

Зубы вострыя мае, дробна жуе, а не глытае. (Піла)

На кветках мы летам яе прыкмячаем.
 Хто гэта – успомніце лепей за чаем. (Пчала)

Узбагачаюся я летам
 Не пышным – ледзь прыкметным цветам.
 Але, як толькі зацвіту,

Дык пчолы чуюць за вярсту. (Ліпа)

Гукавая размінка:

Спрытна кроп палоў Пракоп,
Лёг пад кропам і захроп.

Пільшчыкі – пілавальшчыкі пілавалі піламі.

На прагулку ў парк прыйшлі Патап і Карп.

На плоце лапача певень.

Пёк Пракоп – хлебпёк
Пятру пернік і пірог.
Прытупіў пілу Піліп – пілаваў паленне з ліп.

33.

Rp Ry Ra Rв Rм Re Rг

Рыма Рэчыца Рыжуха

Розум – не сякера, не пазычыш.

Гукавая размінка:

Рыбак Рыгор рыбачыў на рацэ.

Прыручыць сароку – адна марока,
А сорок сорок – сорок марок.

Рак поўз праз барак,
Сустракае рака грак:
- Здароў, рак, дай руку,
У раку завалаку.

ра-ра-ра – пад сасной нара
ро-ро-ро- у Мінску ёсць метро
ру-ру-ру – заяц грыз кару
ры-ры-ры – гудзелі камары

34.

---

rrr rar rлr rer rер

Праўда даражэй за грошы.

Загадкі:

Ва ўсіх дзетак адзенне з манетак. (Рыба)

Зімой хаваюся,

Вясной з'яўляюся,
Летам весялюся,
Восенню спаць кладуся. (*Рака*)

Раніцу кожную лашчыць, сушыць шыю, рукі, твар і вушы. (*Ручнік*)

Касцёр пад дрэўцам не гарыць,
Кацёл не грэўся , а кіпіць.
Кіпіць, кіпіць, не выкіпае,
Кранеш рукою – апякае. (*Мурашнік*)
Кругом вада, а з піццём бяда. (*Мора*)

Новы посуд, але ўвесь у дзірках. (*Рэшата*)

Гукавая размінка:

Тры вароны на варотах.

У двары горка, пад горкай норка.

На двары без пары таўкуць мак камары.

Рагатун Рыгорка родам
З Рагачова горада.
Як захоча, зарагоча
Рагатлівым рогатам.

На рэчцы Лука спаймаў рака ў рукаў.

ыр-ыр-ыр – з'елі ўвесь сыр
ір-ір-ір – выпілі кефір
ор-ор-ор – чырвоны памідор
ур-ур-ур – прыгожы абазур

35.

Сс Св Сд См Се Сч Сз

Сямён Сож Салігорск

Стары друг лепш за новых двух.

Гукавая размінка:

У асы не вусы , а вусікі.

Касі каса пакуль раса.

У маленькай Сані сані едуць самі.

Спіць спакойна стары сом,
Бачыць ён салодкі сон.

са-са-са – вось бяжыць ліса
 су-су-су- убачылі лісу
 сы-сы-сы – не баюсь асы
 сі-сі-сі – пывуць карасі.

36.

ссс сос сес сшс свс сгс

Сады садзі і ў маладосці, і ў старасці.

Загадкі:

Глянеш – заплачаш, а ўсе яму рады. (*Сонца*)

Белы, ды не цукар, ног няма, а ідзе. (*Снег*)

Гудзе, як пчала,
 Ляціць, як страла,
 Крыламі не махае,
 Хто адгадае? (*Самалёт*)

Я засяваю дол ігліцай,
 Спрадвеку слаўлюся жывіцай. (*Сасна*)

Белая, як снег,
 Цэлы дзень у рэчцы купаецца,
 А на бераг выйдзе сухая. (*Гусь*)

Латка на латцы, не сшыта іголкаю. (*Капуста*)

Што за гаспадынька
 Ходзіць каля гаю,
 Залатую футру
 Па зямлі цягае. (*Ліса*)

Гукавая размінка:

Пайшоў Сема лавіць сома.
 Соня спіць спакойна дома.
 Соні – сон, Семе – сом.

Схаваўшыся за самавар,
 З саваю сыч засумаваў.

Сінявокія званочкі раскрываюць свае вочкі.

Сцюжа скокі пачала
 Паскакала да сяла.

ас-ас-ас – пойдзем усе да нас
 ос-ос-ос – на палубе матрос

узь-узь-узь – з вады выйшла гусь
ысь-ысь-ысь – у засадзе рысь

37.

Тт Та Тв Тр Те Тл

Таццяна Тураў Тарас

Трэба нахіліцца, каб з ручая напіцца.

Гукавая размінка:

Па цвічку тук – ток
Б’е жалезны малаток.

- Тах, тах, тах,
Ту-ту-ту! –
Вітаюцца на ляту
Паравозныя гудкі.
Пытаюцца цягнікі:
- Хто хутчэй, хто хутчэй
Давязе дамоў дзяцей?

ту-ту-ту – малака я дам кату
ты-ты-ты – на канапе два каты
та-та-та – у норцы бачу я крата
тэ-тэ-тэ – я займаюсь каратэ

38.

ттт тат твт тут ткт

Не хваліся пачаткам, а хваліся канчаткам.

Загадкі:

Конь сталёвы аўса не просіць,
А арэ і косіць. (*Трактар*)

Ну і пабудову збіў дрывасек:
Чатыры слупы, ніводнай сцяны,
А на даху сядзіць чалавек. (*Табурэтка*)

Яны чорныя, крывыя,
З нараджэння ўсё нямыя.
А калі пастануць поруч,
Як жывыя, загавораць. (*Літары*)

У нядзелю ўсім садком
Мы хадзілі ў гэты дом.
Там, у сонечных святліцах,

Дрэмлиюць кніжкі на паліцах.
Кнігалюб, казалі мне,
Гэты дом не абміне. (*Бібліятэка*)

Гукавая размінка:

Тарасок, Тарас, Тараска.
Бульбу абірай, будзь ласкаў.
- Трошкі трэба пагуляць,
Потым буду абіраць.
А чаму й не пахваліцца!
Кожны цвік яго баіцца.
Тук ды тук,
Ток – ток, ток-ток, -
Стукнуў, грукнуў малаток.

Тчэ ткач тканіну
На хустачку Яніне.

ат-ат-ат – хутка едзе самакат
от-от-от – плыве па моры кашалот
ост-ост-ост – які прыгожы мост
лот-лот-лот – каля хаты плот

39.

Уу Уа Ук Ул Ус Ут

Усціння Узда Убарць(рака)

Умеў памыліцца , умеў і паправіцца.

Гукавая размінка:

Крум-крум, крум-крум! –
Паляцеў крумкач на рум.

Зязюля на суку: ку-ку, ку-ку, ку-ку!

Шух-шух, шух-шух...
Як зімой сняжынкi,
З-пад пілы ў два канцы
Сыплюцца крупінкі.

зу-зу-зу – прывядзі дамоў казу
ву-ву-ву – дзеці ўбачылі саву
джу-джу-джу – рады ўсе дажджу
ру-ру-ру – Барыс лезе на гару

40.

уўу угу улу уву уху

І чужому навучайся, ды свайго не цурайся.

Загадкі:

І зімой, і летам – белая, як снег.
 І зімой, і летам – як надзьмуты мех.
 Ходзіць на лапатках, бегае нягегка,
 Рогам есць і п'е.
 А гергеча гэтак, што нікому нельга
 Зразумець яе. (*Гусь*)
 У чырвоных ботах па балоце ходзіць,
 Жабак спрытна ловіць. (*Бусел*)

Ходзіць па дварах.
 На нагах кіпцюры.
 Белае каменне нясе. (*Курыца*)

Запытаю ў сыночка альбо ў дачушкі:
 - У якога бугарочка аж чатыры вушкі? (*Падушка*)

Гукавая размінка:

А чу-чу, чу-чу, чу-чу,
 Я гарох малачу
 На чужым тачку,
 На прыгорачку.

Парсючок салодка спаў: рух-рух-рух.
 Ён прагнуўся і сказаў: рух-рух-рух.
 Мне не трэба на зарадку: рух-рух-рух.
 Лепш пайду парыю градку: рух-рух-рух.
 Мыцца не цярплю я дужа: рух-рух-рух.
 Лепш паплёхаюся ў лужы: рух-рух-рух.
 Няхай дзеці пазайздросцяць: рух-рух-рух.
 Запрашаю ўсіх у госці: рух-рух-рух.

41.

аўа еўе іўі ыўы уўу

Хто ўчора схлусіў, таму заўтра не павераць.

Загадкі:

Поўная бочачка чорных круп,
 Замест затычкі на версе струп. (*Макаўка*)

Галава ў вадзе, а хвост на сушы. (*Коўш*)

Дом без вокан, без дзвярэй –
Поўна ў доме тым людзей.
Там ляжаць браты радочкам.
На іх розныя сарочки. (Алоўкі)

У тралейбуса, трамвая
Ёсць і трэці брат. Хто знае?
Ён людзей таксама возіць,
На прыпынку затармозіць.
І глядзіш – няма натоўпу.
Здагадаліся? ... (Аўтобус)

Зай па лесе скок ды скок,
Косіць вокам з боку ў бок.
У дупле вавёрка – шчоўк!
а яму здаецца - ... (Воўк)

Гукавая размінка:

Мухалоў і мухалоўка
Ловіць мух і мошак лоўка.

Сёння досвітам Аўсей
Злавіў аўсянку ў аўсе.
Быў авёс расяны зранку –
У расе ўся аўсянка.

Залацістая галоўка
Выціскае слёзы лоўка.
Хто галоўку пакаштуе,
Той слязы не пашкадуе.
Слезкі выцерла бабуля
І сказала : - То ж цыбуля.

аў-аў-аў – ліст напісаў
оў-оў-оў – прыйшоў дамоў
іў-іў-іў – кошку пакарміў
еў-еў-еў – Вова кашу з'еў

42.

Фф Фа Фм Фр Фс Фе

Фама Фёкла Фёдараўна

Фядора стара, ды Фядоту міла.

Гукавая размінка:

Казаў сябрам Фадзей, Фадзейка:
- Фактычна, хлопцы, я ўсе ўмейка.

Фарсун фарсіў у фіялетавым фраку і фетравым капелюшы.

Федзя кусцік пасадзіў, а паліць яго забыў.

арф-арф-арф – у мяне прыгожы шарф
фор-фор-фор – падарылі мне фарфор
фет-фет-фет – на перапынку я ў буфет

43.

ффф фаф феф фуф флф

З незабітага ліса футра не шыюць.

Загадка:

Жыве ў лесе, ухае, як разбойнік,
Людзі яго баяцца, а ён людзей. (*Філін*)

Яго відаць здалёку
На шумнай маставой,
Маргае цуда-вока:
- Ідзі! Чакай! Пастой!
І пешаходы, і шафёры
Гавораць дзякуй... (*светлафору*)

Дарогі ёсць – ехаць нельга,
Зямля ёсць – араць нельга,
Лугі еёць – касіць нельга,
У рэках і акіянах вады няма. (*Геаграфічная карта*)

Гукавая размінка:

Сказала цеця: - Фі, футбол!
Сказала мама: - Фу, футбол!
Сястра сказала: - Ну, футбол!
А я адказ даў: - Во, футбол!

Фокуснік Фазан ператварыў фікус у фіялку.

Хто вышэй за нашу шафу
Намалюе вам жырафу.

Футбалісты ў атэлі фрыкадэлькі з флягаў елі.

44.

Хх Ха Хм Хе Хг Хв Хс

Харытон Хойнікі Хмарка

Хто многа абяцае, рэдка слова трымае.

Гукавая размінка:

Назбірала арэхаў пяць мяхоў і паўмеха.

Хрысціна, Хрысцінка
Хаўронню любіла.
Харошых Хаўроніных
Дзетак карміла.

Хістае дзюбай і хвастом
Гадзіннік ходзіць пад акном.

Пэўна добра чарапахам
Пад сваім надзейным дахам.
уха-уха-уха – наляцела завіруха
ях-ях-ях – бярозавы шлях
ах-ах-ах – растуць на берагах

45.

---

xxx хах хмх хвх хех

Не рабі ліхога і не бойся нікога.

Загадкі:

У ціхае надвор'е няма нас нідзе.
Як вецер падзьме, бяжым па вадзе. (*Хвалі*)

Бягуць жарабкі буланья,
Усе павады парванья,
Ні сесці на іх, не ўпрэгчы,
Ні з пугай услед пабегчы. (*Хмары*)

Хто, як Васька – кот, мурлыча
І мароз у хату кліча?
І мароза доўгі шлях –
Па электраправадах.
Ён карысны нам заўседы:
І вясной, і ў непагоду. (*Халадзільнік*)

Што за птушка хатняя
Гэткая нахабная:
Нават не баіцца
Вам на нос садзіцца. (*Муха*)

Смачная кашка, а дастаць цяжка.
Не разаб'еш гаршка, не з'ясі камячка. (*Арэх*)

Гукавая размінка:

Пайшла каза ў рахі,

Нашчыпала тры мяхі,
А чацвёрты – шалухі.

Хвошча, хвошча дождж.
Воўк схаваўся ў хвошч.
Хвост пад хвашчом,
А сам пад дажджом.

Захварэў чалавек, хварэў, хварэў, перахварэў,
Ды нарэшце хваробу вылечыў.

У мухі няма вуха, няма вуха ў мухі.
Хукала хмара на хохлікаў двор,
Хохлік схаваўся пад мухамор.
Пад мухаморам у хохліка ложак,
Там яго хмара спалохаць не можа.

46.

Цц Ца Цу Це Цм Цг Цш

Цімафееўна Цярэнцій Цётка

Ціхая вада грэблі рве.

Гукавая размінка:

Кураняты і курыца п'юць гай на вуліцы.

Ішоў бай па сцяне,
Нёс сямёра лапцей,
І сабе, і жане,
І дзіцёнку па лапцёнку.
Баіць, ці не?

Цягнік, працаўнік
Стаяць не прывык...
Удалеч бяжыць,
Шыпіць, гудзіць...

Адуванчык, дзьмухавец,
Кучаравы маладзец,
Стаў ён пры дарожцы
На даўжэзнай ножцы.

цы-цы-цы – мы малайцы
цу-цу-цу - я пасу аўцу
цэ-цэ-цэ – аловак у руцэ

47.

ццц ццц цоц цец цви

Не біце дубцамі, навучайце слаўцамі.

Загадкі:

Сам увесь у сярэдзіне,
А галава зверху. (Цвік)

Бяжыць без сцежкі, без дарожкі,
Толькі бліскаюць рожкі. (Месяц)

Ідзеш – наперадзе ляжыць,
Азірнешся – дадому бяжыць. (Цень)

Завітала ў хату пані
У чырвоным сарафана,
Як пачалі распранаць –
Сталі плакаць, праклінаць. (Цыбуля)

Маленькая паненачка
Схавалася ў цянок:
Чырвоная сукеначка,
А беленькі пянёк. (Суніца)

Гукавая размінка:

- Цецярук, цецярук, дзе ж твая цяцера?
- Мая цяцера цецераняткам цеста месіць.

Зябнуць ранкам коцікі.
Аж дрыжаць живоцікі.
- Коцікі, коцікі, абувайце боцікі.

Цэбар ставілі ў цяпло -
Цеста ў цэбры ўсе расло.
Цераз бераг, цераз край
Уцякло ўсё ў каравай.

Ціха, ціха, цішэй мышкі,
Не чуваць, як ходзіць Цішка.

ец-ец-ец – добры плывец
аць-аць-аць – трэба памаўчаць
іць-іць-іць – хутчэй ідзі званіць

Ча Чч Чу Чы Чм Чр

Чачэрск Чашнікі Чарнушка

Чаго сабе не хочаш, таго і другому не зыч.

Гукавая размінка:

Чэсь калоду чэша,
Чэся цеста месіць.

Чай цурком цячэ з-пад крана.

Пчолка з чмелем у чоўніку плылі.

А чу-чу, чу-чу, чу-чу,
Я гарох малачу.
На чужым тачку,
На прыгорачку.

Пасу, пасу авечачкі
Каля быстрай рэчачкі.

Чук-чук-чук,
Налавіў дзед шчук.

Тачу, тачу, абточваю,
Начыста заточваю,
Канцы з канцамі сточваю.

ча-ча-ча – злавілі ляшча
чо-чо-чо – возьмем за плячо
чу-чу-чу- да месяца лячу

49.

ччч чач чуч чмч чвч чрч

Кожны чалавек свайго шчасця каваль.

Загадкі:

Еду, еду, - ні дарогі , ні следу. (Човен)

Па пяску ледзь-ледзь паўзе,
А не зловіш у вадзе.
Ні рыбіна, ні птаха,
А проста...(чарапаха).

Праз дарогу жывуць,
Адзін другога не бачаць. (Вочы)

Б'юць яго рукамі,
 Б'юць яго нагамі,
 Ён не скардзіцца, не плача,
 Моўчкі летае і скача. (Мяч)

Гукавая размінка:

У чаплі чапляня, у зайкі зайчаня.

Скача чапля па балоце,
 Чачотка ў чароце,
 А чубаты чарот
 Топча, топча агарод.
 Я чачота падпільную,
 Чапялюю пачастую.
 Ад удару шчупака
 Скалыхнулася рака,
 Затрашчаў зімовы лёд,
 І пачаўся ледаход.

Рэчка, сажалка, рака
 Добра знаюць шчупака.
 Ён плыве за ўсіх шпарчэй,
 Рыбкам гора: не уцячэш.

Пад лісткі хаваюцца,
 Сонейку ўсміхаюцца.
 Нібы тыя чараўніцы –
 Чарнабокія чарніцы.

чы-чы-чы – сядзі на пячы
 ач-ач-ач – ніколі не плач
 оч-оч-оч – цёмная ноч

50.

Шш Ша Шу Шы Шм Шэ

Шуміліна Шчучын Шчара

Шануй людзей, то і цябе пашануюць.

Гукавая размінка:

Шылам Мушка шыла вушка.

Шэсць мышанят у шалашы шамацяць.

Сашы далі кашы, а Машы - сыраквашы.

Пайшоў шпак на шашу,
 Знайшоў шапку малышу.
 Пайшоў шпак на шпацыроўку,

Знайшоў хустку – кашміроўку.

Шапкі, шалікі, шарпэткі
Апранулі нашы дзеткі.

ша-ша-ша – мыю малыша
шу-шу-шу – ваду нашу
шы-шы-шы – малога калышы

51.

шшш шыш шэш шлш швш

Да якіх прыстанеш, такі сам станеш.

Загадкі:

У двары вялікі дом,
Нібы вулей, гулкі днём,
Гул той вечарам змаўкае,
Раніцою ажывае.
Хто наведзе той дом,
Набывае веды ён. (*Школа*)

Адгадаць павінны,
Што гэта за свінка:
На спіне – драўнінка,
На жываце – шчацінка. (*Шчотка*)

Надзьмуўся пuzан
Велічынёю са збан,
А лёгкі, як пух.
Што гэта за зух? (*Шар*)

Ля сцяны стаіць Чарнушка,
Па ей бегае Бялушка,
За Бялушкаю Макрушка.
Шмаргане туды-сюды –
Змые белыя сляды. (*Дошка*)

Лукавая размінка:

Паляцелі птушачкі, птушачкі-пяюшачкі.

- Шпок – шпак, шпок-шпак! –
Шпакляваў шпакоўню шпак.
- Шпок – шпак, шпок-шпак! –
Шпакляваў, пакуль не змок.
Штохвіліны на шашы
Шумна, як на кірмашы.

Шоргат, шорах, шум птушыны,
 За машынаю машына.
 Нешта шэпча шына шыне...
 Шэпча шустрая шаша:
 - Не спяшайцеся, ша-ша!

аш-аш-аш – у лесе ёсць шалаш
 уш-уш-уш – купілі груш
 ыш-ыш-ыш – кот злавіў мыш

52.

ЫЫЫ ыры ылы ыгы ышы

У крывым воку ўсё крывое.

Загадкі:

Пад лаўкаю шарыць,
 Збірае крошкі, баіцца кошкі. (*Мышка*)

Не клубок і не гарлачык,
 Хоць і кругленькі наш ...(*мячык*).

Сам цыбаты, нібы жораў,
 Падымае грузы ў гору,
 Хоць адну руку ён мае –
 Будаваць нам памагае. (*Пад'ёмны кран*)

Дзік спалохана скуголіць,
 Паглядае ўвысь:
 Там стаілася між голля
 У засадзе... (*рысь*).

Гукавая размінка:

Прынясіце ліст паперы,
 Што шырэй за нашы дзверы.

Даручылі шэрай мышцы
 Несці кошцы кашу ў лыжцы.
 Што данесла кашу мышка,
 Можа вам пацвердзіць лыжка.

Гаварылі малыя лісічкі:
 - Мы між сабою сястрычкі.

- Ых-пых, ых-пых.
 Наш цягнік прыцішыў дых.
 Супыніўся ля ляшчыны

На кароткі адпачынак.

джы-джы-джы – кончылісь дажджы
жы-жы-жы – прыляцяць стрыжы
сы-сы-сы- шумяць каласы

53.

Ээ Элэ Эжэ Эмэ Эрэ

Эдуард

Рыбка ў рацэ, ды не ў руцэ.

Загадкі:

Мае хобат, нібы слон,
Сам жалезны, дужы ён,
Рот зубасты раззяўляе-
Хутка яму рот капае. (*Экскаватар*)
Гукнеш – адгукнецца,
Ад людзей хаваецца. (*Рэха*)

Ногі ёсць, а не прайдуся,
Спінка ёсць, а не кладуся.
І сядзенне ёсць, а сам
Не сяджу ніколі.
Адгадаць ці ўдасца вам,
Што гэта такое? (*Крэсла*)

Міма гаю, міма яру
Мчыць без дыму,
Мчыць без пару
Паравозава сястрычка.
Хто такая? (*Электрычка*)

Лукавая размінка:

Ясь і Стась з вясёлым смехам
Беглі з мехам па арэхі.
Апярэдзіла іх рэха,
Папярэдзіла арэхі.
Пад лісточкі, як пад стрэшкі,
Пахаваліся арэшкі.

Энікі-бэнікі з'елі варэнікі,
Бобу гаршчэчак і цэбар катлет,
Рэшата, грэчку, патэльнію, амлет,
Шэрую тэчку з паперамі таты,
Бэлькі і жэрткі для новае хаты,
Рэха лясное, дубовыя венікі.
З'елі і лопнулі энікі-бэнікі.

чэ-чэ-чэ – ткач тканіну тчэ

цэ-цэ-цэ – нясу кветкі ў руцэ

54.

Юю Юлю Юсю Ювю

Юрый Юлія

Белыя ручкі чужую працу любяць.

Загадкі:

Гляню на яго – сябе ўбачу. (*Люстэрка*)

Пэўна, вы вясною чулі,
Як на дрэве, на суку
На ўвесь лес кукуе птушка:
- Ку-ку, ку-ку, ку-ку! (*Зязюля*)

Лукавая размінка:

Накармі яе, Мальвінка,
Свежай траўкай – канюшынкай.

Люляў у люльцы Любачку,
Любаваўся Любаю.

Юрка юшку адчыніў.
Юрка юшкі наварыў.
Юля, Юлія, Юліна
Зайшлі да Юркі на хвіліну.

лю-лю-лю – маму я люблю
аю-аю-аю – на вуліцы стаю
елю-елю-елю – свята ў нядзелю
люю-люю-люю – я хатку намалюю

55.

Яя Яр Яш Ям Яд Як

Ядвіга Яўсей Янцава

Як ты к людзям, так і людзі к табе.

Лукавая размінка:

У нядзелю на базар
Гарбузы вязе Назар.

Бегемот разявіў рот
І глядзіць на самалёт.

Я аладачкі з пяску
Сёння цэлы дзень пяку.

Але мой рахманы кот
Не бярэ аладкі ў рот.

Ядвіга, Ядвіня, Ядвіся.
У люстра сама падзівіся.

ця-ця-ця – не плач, дзіця
іня-іня-іня – расце ў мяне вяргіня
ыя-ыя-ыя – жыхары лясныя
ята-ята-ята – дзеці чакалі свята

56.

яяя яля явя якя яня

На яду мастак, а на працу так-сяк.

Загадкі:

Ляжыць калода сярод балота,
Не гніе і не сохне. (*Язык*)

Між голля, між лісця – жар,
Ды не ўспыхне пажар. (*Ягады рабіны*)

Румяны Піліп да палкі прыліп. (*Яблык*)

Аднойчы дзяцька русы
Спаткаўся ў полі нам:
Тырчаць у гору вусы
Даўжэйшыя, чым сам. (*Ячмень*)

Калі патрэбны – яго кідаюць.
А непатрэбны – падымаюць. (*Якар*)

Гукавая размінка:

Зябка збіўшыся ў камяк
Зайка – віславух абмяк.

Паглядзіце, вось красуля,
На градзе расце цыбуля.

Закружыўся Аляксей,
Аляксей – сняжынкасей!

Сее, сее, сее, сее,
Луг бялее і бялее.

яч-яч-яч- які прягожы мяч
ля-ля-ля – нам усё дае зямля

ыя-ыя-ыя – у пушчы яліны старыя
уля-уля-уля – прыехала бабуля

57.

нь лье дзь лью лье сь

Льва (рэчка)

Добра таго вучыць, хто хоча ўсе знаць.

Загадкі:

Дзік спалохана скуголіць,
Паглядае ўвысь:
Там стаілася між голля
У засадзе ... (*рысь*).

Ні стуку, ні груку,
Сівы конь на двары. (*Дзень*)

Спіць у печы рыжы звер.
Ты яму не дужа вер.
Прачынаецца суровы –
Пачынае есці дровы:
Круглякі і смалякі –
Ненажэрны звер такі . (*Агонь*)

Лукавая размінка:

Чэрвень – чэрвень, сонца свеціць.
Чэрвень першы летні месяц.

Цэлы дзень за мною цень бегаў неадступна.

Ходзіць студзень, студзіць студзень.

Каню прысніўся страшны сон,
Што ён не конь, а кон.
Перапалохаўся бядак:
- Куды падзеўся мяккі знак?

іць-іць-іць – трэба пазваніць
яць-яць-яць – я хачу гуляць
ысь-ысь-ысь – паглядзі на рысь
лью-лью-лью – чаю я налью

58.

п'я б'ю р'е д'е з'ю

Тур'я Лук'ян Дар'я

Напалоханая варона і вераб'я баіцца.

Гукавая размінка:

У няўдалай Дар'і заўседы авар'і.

Запрасіў шпак вераб'я:
- Пасвішчы, браток, як я.

б'ю - б'ю - б'ю – я цвічок заб'ю
м'я - м'я - м'я - вось мая сям'я
б'і - б'і - б'і - сядзяць вераб'і
п'ю - п'ю - п'ю - я вады пап'ю
ор'е - ор'е - ор'е - добрае надвор'е

59.

Жыцце пражыць – не поле перайсці.

Загадкі:

Ног няма, а хаджу,
Мовы няма, а скажу:
Калі спаць, а калі ўставаць. (*Гадзіннік*)

Маляўка малая, скарбонка залатая. (*Насенне*)

Сто братоў у адну хату сышліся. (*Збожжа*)

Гукавая размінка:

Паглядзіце на Ігнатку –
Стаў ніжэй і пахудзеў:
Ён спазніўся на зарадку,
Кашу манную не з'еў.

Доўга ў скверы хлопчык быў,
Пра заданні ўсе забыў.

Васілёк можа вучыцца,
Бо старанны, не лайдак.
Што ж, ён можа ганарыцца
Гэтым поспехам - вось так.

Літаратура:

1. Н.С. Старажынская «Займальны матэрыял па навучанню грамаце». – Мн.: Народная асвета 1989г.
2. Н.І. Кавалеўская «Займальны матэрыял па навучанню грамаце ў I класе». – Мн.: ТАА «Авітон» 1993г.
3. «З любоўю да мовы» (практычны матэрыял для настаўнікаў пачатковых класаў). – Мн.: 1992г.
4. А.У. Янголь «Мудрыя дарадцы». – Мн.: Юнацтва 1983г.
5. У.І Мацвееўка «Загаданачка». – Мн.: 1993г.

Чыстапісанне

і

гукавая размінка

на

ўроках беларускай мовы

ў 3 класе

настаўнік Прапушняк
Ларыса
Валянцінаўна